

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eestimaa Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 4

Aprill 1933 a.

IX aastakäik

Tellimise hind postiga:		Ilmu kord kuus.		Kuulutuste hinnad:	
aastas	100 senti	Talitusjatoim.: Tallinn, Lai tän. 38, k.4		1 lhk.	kr. 20.—
6 kuu peale	55 "	Telefon 448-35.		1/2 "	" 10.—
1 " "	10 "	Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad ja postiasutised.		1/4—6.— ja 1/8 lhk. „	3.—
Välismaale aastas	150 s.	Üksiknumber 10 senti.		Teksti ees—50% kallim	

Lühike aeg, suured muudatused.

Trükikunst ja trükitööline.

L. Johanson.

Juba noil aegil, mida enam ei mäleta, oli ajaloolistel rahvastel kirjakunst, mille abil nad andsid edasi uutele põlvedele oma teadmisi ja kogemusi, mida inimesed suure vaevaga omandavad.

Inimsoo ajalugu on pikk. Kui inimsoo jõudis oma vaevalist ajaloo teed mööda enamarenenud tasapinnani, tärkas kirjandus ja tekkisid kirjanikud, kelle töid ei tarvitatud mitte ainult kaas-

aeglaste keskel, vaid need jäid ka uutele põlvedele raudvaraks — ümberkirjutajate kaasabil. Nii levitati vana Greeka ja vana Rooma kirjandust. Ja teoseid tollest ajast säilis ka keskajega.

Keskaja esimesel poolikul toimusid raamatute ümberkirjutamist peaaegu ainult mungad.

Seega on praegune trükitööline-kirjaladuja-ümberkirjutaja kutse suhtes munga järeltulija. Seda, mis munk

Kaevanduses.

omas üksikus kongis toimis aastakümnete jooksul suure vaeva ja pingutusega, teeb, tänu tehnika edule, praegusa trükitooline mõne päevaga ja palju paremini.

Mõne mungaordu põhikirja järgi oli raamatute ümberkirjutamine mungale sunduslik. Näiteks — Benediktuse ordu.

Mõnes kloostriks olid selleks erikoolid, kus õpetati kasutama pergamenti, ilusti kirjutama, maalima pealkirju, ilustama miniatüüridega ja köitma raamatuid.

Kloostriks võistlesid omavahel kalligraafia kunstis ja miniatüüride maalimises.

See töö piirdus peamiselt vaimuliku kirjandusega — piibli ja muude jumalateenistuse raamatutega.

Mungad kirjutasi raamatuid ka äriksel otstarbel rikastele, kes jõudsi osta.

Ülikoolide tekkimisel ei jõudnud mungad enam rahuldada nõudmisi, tekkisi teaduslike raamatute ümberkirjutamise artellid. Kuigi artelli võeti väga kogenud inimesi, siiski raamatud kubiševad vigadest. Raamatud ise olid väga kallid. Näiteks Liviuse raamatu ümberkirjutus oli sama kallis kui ilus villa Florentsia lähidal.

Tarvitati pergamenti, paberit hakati kasutama alles XIV aastasajal.

Tol aastasajal lasti müügile ka lehekesi, kuhu oli kirjutatud Pater Noster, Ave Maria ja muud. Neid kutsuti breve scriptum — lühidalt kirjutatud.

Kerjasmunkade tarvis kirjutati vaeste piibel — Biblia pauperum, milles oli umbes 50 pilti vanast ja uuest testamendist ühes seletustega. Sellest tehti lühiväljanne — Speculum humanae salvationis — inimese päästepeegel.

Et seda kaupa rohkesti vajati, jõudis inimõistus selleni, et lõigati leheküljed metallplaatidele, tõmmati kokku värviga ja trükiti.

Selle järgi hakati lõikama kujutusi puust tahvile. Üks vanemaist säärase töö toodetest on püha Christofori kujutus 1422. aastast. Meistreid, kes valmistasi ksilograafilisi joonistusi nimetati — Briefdrucker. Eriti oli see kunst levinenud Hollandis. Ksilograafiat tundsi hiinlased juba XI sajangul.

Vanas Roomas kõneles Cicero — liikuvatest tähtedest, kuid tolle järgi polnud veel tarvidust. Alles XV sajangul sai aeg täis — trükikunsti leiutamiseks.

XIV sajangul Dante, Boccaccio, Petrarca ja Vycliff uurisi vanu suuri kirjanikke.

Teadus edenes, kunst arenes. 15 aasta kestel asutati Saksamaal 7 ülikooli: Viinis 1365, Heidelbergis 1386, Kölnis 1388 jne. Nüüd oli vajadus raamatu järgi, mitte ainult surnud Ladina keeles, vaid ka Itaalia ja Saksa keeles.

Tolle aja arvustajad leidsi Dante suremata teoseid olevat toopärast eitaavad, et nad vastavad vaseseppe, leivategijate ja muule säärase rahva maitsele.

1430. a. Haarlemis Hollandil tegi *Lauretsius Koster* esimesi katseid liikuvate tähtedega trükkimises. Ta oli lihtkäsitööline ja jäi oma esialgsete saavutiste juurde. Surres 1439. a. püendas ta enne mõned õpilased oma saladustesse, kuid need polnud võimelised õpetaja kunsti levitamiseks. Umbes 10 aastat hiljem *Gutenberg* asus tolle salakunsti teostamisele, mille ta avastanud vistist ühel ajal Kosteriga.

Gutenberg — Hans Gansfleisch — oli sündinud Mainzis 1397. a. Ta lahkus 1420. a. pagulasena Mainzist kui patriits, kelle võitnud tsunftimehed. Elas Strassburgis.

Tema leutisega algas trükikunst tänapäeva mõistes, see trükikunst, mis praeguse põlve kestel on mehaniseeritud.

Üks teadusmeestest ütleb:

„Trükikunstile kui teisele sõnaandile uus aeg võlgneb oma hariduse eest.“

„Õhtul ühe inimese mõistuses tekkinud mõte antakse hommikul edasi tuhandetele inimestele paberil ja ta tungib igale poole ülemaailma.“

Viimane aastakümme on toonud trükikunstile uue suure võistleja, see on — raadio.

Trükikunsti töökodadest on arenenud — kesk- ja suurtööstus.

Trükitöö tervishoid on muutunud — tänu tehnikale ja trükitoõliste organisatsioonile ning töölisliikumise läbi mõjutatud sotsiaalpoliitikale.

Vanatüüpi täheladuja töö seisis selles, et võttis parema käega tähekastist tähe, vaadates käsikirjale ja võimalikult kiiresti asetaski ta vinkelhagenisse, mida hoidis pahemas käes. Tähe hõõrumisest tähe vastu tekib tinatolm. Tähe metall koosneb 75% seatinast, 23% rabaduse-kivist (antimonium) ja 2% inglustinast (stannum). Tolm kogub kasti. *Faberi* uurimuste järgi leidis ladumisesaalis tolmu hulgas 6,6—11,5% seatina. Kastitolmus on 1,1% seatina.

Tina sulab 360° kuumuses.

Allhusen leidis juba 300° juures tina õhust.

Trükkimise juures tekib paberitolm.

Saksa andmetel on trükitoölisel haiguspäevi 40% üle keskmise, tuberkuloosi 2 korda enam. Närvihaigusi 70%, hingamiseldite haigusi 40%, seedimiselundite haigusi 30% üle keskmise. Rheumat on normaalne protsent. Tina mürgituse juhtude arv on aastast aastasse langenud.

Et trükitoölise elutingimused oleksid loomulikud, selleks on vaja:

1) Töö, mille tasu võimaldab terve koduse elu.

2) Puhkus — öösel, nädalas ja aastat — suvel.

3) Töökoja puhtus ja ajakohane ventilatsioon. Muidugi ka valgus.

Selle eest võitleb tööliikumine.

Peale selle: kindlustus mitte ainult haiguse ja õnnetuse, vaid ka vanaduse, töövõimetuse ja tööpuuduse puhuks.

Eesti trükitoöliste liikumisel on olnud languse ja tõusu ajad.

Praegune surutise aeg on sobiv languseks. Ei ole kahtlust — et sellele järgneb tõus.

Näib nii olevat, et nagu aastasadu tagasi sai trükikunsti leiutamiseks aeg täis, see lähendas inimkonna üksikuid osi, see kandis kõikjale uusi ideid, ka rahvaste vabaduse, vabastuse ja tööliikumise ideid, — nüüd peagi aeg täis

saab, kus maailmas sünnivad suured ühiskondlised muudatused.

Vana ühiskond on pehistanud, otsekui koolest söödud. Võib olla, juba suurem tuulepuhang põhjustab ta kokkuvarisemise. Vana ühiskonna püstitamiskatsed lõpevad kord kokkuvarisemisega.

Kuidas suhtub kodanlus tööliklassi, selle iseloomustuseks mõningad tsitaadid ajakirjandusest:

„Meil on pigemini liig palju vabadust, kui liig vähe.“

„Inimesed peavad rahul olema vähe-ma töötasuga. Siis lähinevad nad selleni elutasapinnani, mis jumal neile seadnud.“

„Kas kroonist päevas pole küllalt, et osta leiba. Ja mis on siis veel tarvis? Vesi ei maksa midagi (Tallinnas vee-maks) ja inimene, kes ei oska ainult leivast elada, pole elu väärt!“

„Elada, naerda, armastada ja olla õnnelik võib iga perekond, kellel on hommikuks leib ja hea vesi, lõunaks vesi ja hea leib, õhtuks vesi ja leib.“

„Mis võib ühiskond teha töötute heaks — teda matta, kui sureb.“

„Töötutele võib soovitada — strihniini.“

„Toitke töötuid mõni päev kuulidega — ja siis vaadake, kuidas maitseb neile see toit.“

„Tuleb heita käsigranaat tööliikumise ruumesse, kus nõutakse palga kõrgendust.“

Sääraseid vaimuteravusi võib tuua välismaade parempoolsetest lehtedest sandeideid. Need näitavad, kui vähe mõistavad aega — need, kes praegu veel ühiskonnas peremeesteks, aga nad eksivad, kui arvavad, et demokraatiat hävitades suudavad seda, mis kõdunenud, kaua püsti hoida.

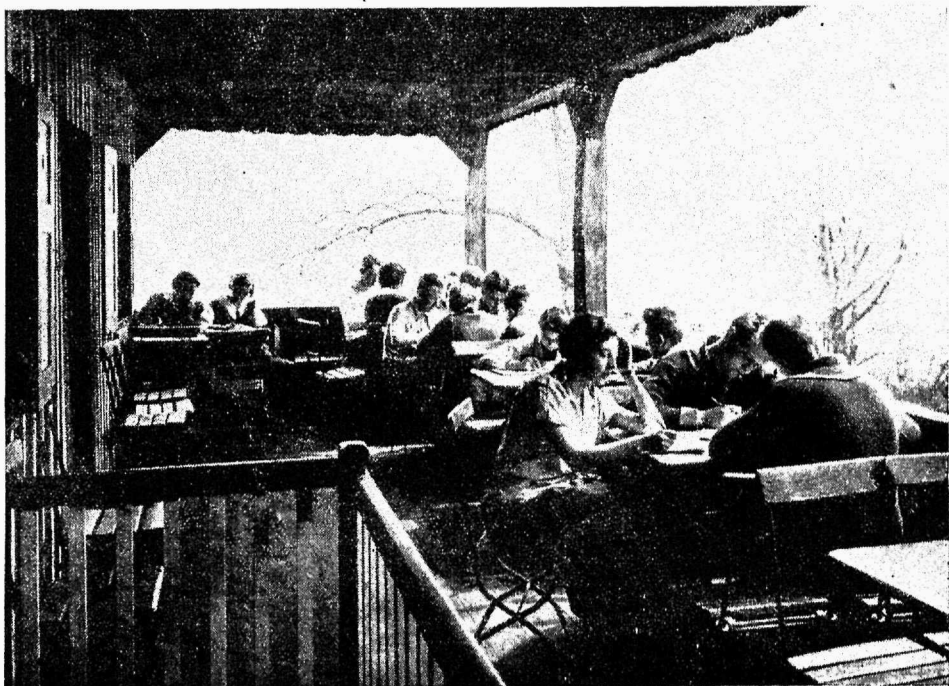
Ühiskond vajab põhjalikke muudatusi, et inimkond, kõik rahvaklassid võiksid osa saada sellest kõrgest tsivilisatsioonist ja kultuurist, mille levitajaks on trükitoöstus.

Tööpuuduse vastu kindlustamise seadusega tuleb kiirustada.

A. Linnomägi.

Töölisorganisatsioonid, eesotsas Eestimaa Haigekassade Liiduga, on alati nõudnud kõigi tööliste ja palgateenijate igakülgset kindlustamist: nagu kindlustamist tööõnnetuse ja haiguste vastu, samuti ka vanaduse, invaliidisuse ja tööpuuduse vastu. Eriti on rõhutatud just

vastu kindlustamise seadusi on tahetud lammutada. Nüüd kus meil suur osa kodanikke ägab tööpuuduse ja sellega kaasas käiva viletsuse all, on selge igäuhele, et kui meil oleks tõsiselt tahetud juba omariikluse algupäevil või -aastail luua olukorda, kus töötav klass ei oleks kui

Töötä noortöölised õppetööl Saksamaal.

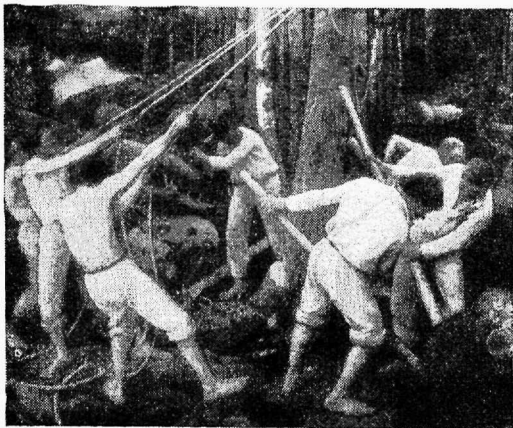
tööpuuduse vastu kindlustamist juba neil aegul, mil keegi ei suutnud veel ettekujutada praeguse kriisi laiaulatuslikkust ning selle kaasas käivat viletsust. Kuid meil võimalolev enamus vastab alati, kui tööliste esitajad oma nõudmistega sotsiaalkindlustuse alal on esinenud: aeg ei olevat praegu soodne säärase seaduste elluviimiseks. Seda ütelust kordavad ka kaubanduslikud ringkonnad viimasel ajal kõneall olnud äriteenijate haiguskindlustuse kohta. Meil isegi tööstuslike tööliste kohta Vene ajast maksvaid tööõnnetuse ja haiguse

linnuk oksal pakase tulekul ja osagi neist summadest, mis on läinud igasugu vesivõsude toetamiseks, oleks rakendatud sotsiaalkindlustuse teenistusse, siis meie oleks olnud praegu palju paremas seisukorras. Sest siis ühes tööpuuduse vastu kindlustamisega oleks kindlasti arendatud ka tööpuuduse vastu võitlemist. Pealegi ei nuru tööliskond, niisama ka kõik palgateenijad mitte mingisugust armuandi, vaid nende elu paremini korraldavaid seadusi. Nüüd, kus meid on tabanud tööpuudus ning meie read selle vastu võitlemiseks korralda-

mata, on riik sunnitud kulutama suuri summasid, korraldades avalikke töid, et vähegi kisendavat viletsust vaigistada. Kui palju inimesi on sunnitud äärmist kitsikust kannatama ilma ühegi toetuseta! Pealegi ei ole need mingisugused tööpõlgajad, ainult ei lasta neid hädaabitöödele selle tõttu, et nende perekonnaseis ei vasta nõuetavatele normidele.

Meil mõned ringkonnad armastavad käia Poolas õppimas, kuidas mõned peenemad asjad seal on korraldatud, kuid kuidas seal on lood tööpuuduse vastu kindlustamisega, mis on elulise tähtsusega laiematele rahvakihtidele, seda leiame ainult Tartu tööbörssi juhataja aruandest, ehkki Poola riik samuti kui Eestigi on kerkinud sõjakeerises. Ei tule võtta eeskujuna mitte ainult Poolast, kus tööpuuduse vastu kindlustamine on ainult osaline, vaid on ka küllalt vähemaid riike, kelle olukord vastab enam-vähem meie oludele, kuid kus igasugune sotsiaalkindlustus on viidud kõrgele järjele. Ka ei ole meil puudus ametiasutistes inimestest, kes tööpuuduse vastu kindlustamist kui ka sotsiaalkind-

lustust üldse väga hästi tunnevad ja võiksid seda meil korraldada, kui neile aga seks võimalust antakse. Tööpuuduse vastu kindlustamise seaduse elluviimi-

Pekka Halonen.

Teetegijad Karjalas.

sega tuleb veel kiirustada sellepärast, et abiandmine kindlustatuile tööpuuduse korral vast seatakse ühendusse teatava ooteajaga, mille tagajärjel abistamise tähtajad isenesest nihkuvad kaugemale.

Kutse, töötolm ja selle järeldotsi.

A. Kimmel.

Tolmuküsimus tööstuses on veel tehniliselt lahendamata. Tolm kui niisugune on paratamata kaaslane kõikides tööprotsessides ja töötingimustes.

Kuluvad tööriistad, hõõruvad läbi endid mootorite, vedurite, siis kõige mitmekesisemad töomasinate jooksvad osad, s. o. — erinevate mehaaniliste faktorite mõjutusel pudeneb neist tööprotsessis mikroskoobilisi aineosakesi maha, kuni nad ise viimaks sinna jõuavad, kust nad on kord võetud — see on mulda.

Mikroskoobiliste osakestena eemale lennates, varisevad killukesed tolmana maha ehk kantakse õhuvooludest, tuulest kaasavõetuna kaugele edasi, kuni õhuvoolude raugemiselega ka nemad maa gravitatsiooni jõule alludes aeglaselt maha langevad.

Omaval rännakul võivad nad kõige mitmekesisemaid vahejuhuseid üle elada ja hingamiseteede kaudu ka inimorganismi tungides seal kõige mitmekesisemaid mõjutusi esile kutsuda. Just viimane asjaolu on sundinud tolmuksimusele kaasaja tehnikas erilist tähelepanu kinkima ja õhupuhatuse mõttes mitmesuguseid aparate konstrueerima. Siin on esimesel plaanil tolmu liigitamine, mis iseenesest raske ülesanne. Enam-vähem üldtunnustust on leidnud Hoffmanni poolt esitatud klassifikatsioon.

Omas tabelis on Hoffmann välja läinud tolmuosakeste välisvormist, siis jälle rõhutab ta tolmu füsioloogilist mõju organismile, ehk nende mitmesuguseid keemilisi eriomadusi.

Esimesse, suuremasse rühma kuuluvad kõik teravakandilised tolmu. Nagu

teravakandilised rauaterase tolmud metalltehasest, siis graniidi, liiva, kvartsi, klaasi, lubja, portselaan ja perlmutri osakeste tolm. Nagu pealiskaudnegi ülevaade näitab, on siin esitatud tööstuse liikide olulisemad osad.

Teise rühma moodustavad kõik ärritavad tolmud, nagu puu-, villa-, puuvilla-, siidi-, lina-, kanepi-tolmud tekstiiltööstuses. Õieti selle rühma tolmude all kannatab meie tööliskond kõige enam, sest osa käitisi, nagu toorelina, kaltsude, villakraasimise omi on väikesed ja õhuventilatsioon on, kui mitte ei puudu, siis väga primitiivne.

3. rühma kuuluvad mitmesuguste anorgaaniliste ainete mürgised tolmud, nagu arseenikut sisaldavad keemilised ühendused.

Viimaseid tarvitatakse, olgugi et moodne seadusandlus püüab nende tööstuslikku rakendust piirata, siiski väga laialt nahkade, kasukate konserveerimiseks ja viimasel ajal ka meie põllumajanduses caltsium arsenaati kujul kahjurite hävitamiseks.

Sageli püütakse ka arseenikut sisaldavaid värviaineid kaubaturule saata. Selle vastu on enamjagu kultuurriikides seadusandline võim astunud. On keelatud, näiteks, õrn-ilusa Schweinfurti, siis Scheele ehk rootsi rohelise värviga kaetud tapeetide tarvitamine — nende mürgitava omaduse tõttu. On teaduse poolt juba ammu kindlaks ehtud, et neilt seintekatteilt pudeneb lahti mikrokoobilise tolmuna arseenühendite osakesi, mis õhu kaudu inimorganismi sattudes seal ajajooksul raskeid kroonilisi mürgitusi esile kutsuvad. Väga tõenäoline näib olevat legend, et kuulsa Saksa komposiitori Mozart'i surm oli tingitud tema töötoa arseenikut sisaldavaist tapeeteist.

Igal juhusel tuleb töölisel arseenikut sisaldavate ainete käsitamisel äärmise täpsusega täita ettekirjutatud töömäärusi.

5. rühma moodustavad kõik niinimetatud „ummistavad ja ärritavad“ tolmud: kivisöe-koksiosakeste mikrokoobiline tolm, edasi jahutolm veskites, siis veel puudri- ja shmingitolmud.

6. rühma esitavad orgaanilised mürgistolmud: tubakatolm jne.

Kõikide nende tolmude mõju inimorganismile on äärmiselt erinev, alates kõige ilmsüütumast hingamisteede paisetusest — lõpetades raskekujulise kopsudepõlendikuga ja surmava tuberkuloosiga.

M. R. Mayer oma artiklis: Bull. Ind. Hyg. nr. 6 1929. a. liigitab kopsude haigustusi järgmise skaala järele.

1) Anthrakoos, mis tekitatud kivisöe- ja koksitolmust;

2) Sideroos on jälle alguse saanud terase ja raua mikrokoobilisest tolmust;

3) Byssinoos — tekib puuvilla, lina, kanepi ja teistest taimestiku tolmudest;

4) Silikoos põhjuseks on kivi-, liiva-, kvartsitolm.

Kõige kardetavam on selles skaalas viimane, silikoos. Esiteks on tema lahutamata kaaslane seesugustes põhjapanevais tegevusharudes, nagu tänavsillutised, ehitustööd, kivitööstused ja -murrud. Teiseks on, nagu kõikide välismaade arstiteaduse silmapaistvad õpetlased kinnitavad, paratamata seotud kaasajatöölise hirmsama taudiga — tiisikusega. Raske on määrata, kus lõpeb silikoos ja algab tiisikus. Õigem — nad edenevad käsikäes. L. H. Irvine järele on „silikoosahaigus, mis on kvartsi-, ränihappetolmu ja tuberkuloosi ühine tulemus. Siinjuures on esialgsed muutused kopsudes ränitolmu tagajärg, kuid enamtähtsad on need järeilmõjud, mis on paratamata aluseks tuberkuloosile.“ Sama autori järele on silikoos kopsudes avastav vaid Röntgeni kiirte abil. Välised tundemärgid oleksid vaevaline hingamine, erili väsimusetunne, häkilised higistamise hood, peavalud, peapööritused, südamekloppimine, hingamiskohina nõrgenemine, raggin, eriti tuberkuloosi algul, siis bronhiit ja bronhiektasia (kopsupõlendik ja kopsutoru laienemine).

Tekib küsimus, millistel põhjustel on kopsudesse sattuv liiva- ja kvartsitolm eriti hädaohtlik ja erineb teistest tolmuliikidest, missugused organism pika peale enesest välja tõrjub. Kahjuks pole see küsimus veel oma lahenduse leidnud. *Haldane* ja *Mavrogordate* järele on üldse see tolm kahjulik, mis omab terava kristallkuju ja kopsudest raske

on eemaldatav. Nii eemaldub kiviõe- ja koksitolm ennast kopsudest 12 kuu jooksul, kuna kvartsi-, ränihappetolmu ladedemed puutumata jäävad.

Siinjuures on tolmuosakeste suurus väga mõõduandev. *Mavrogordate* uurimiste alusel on osakesed, millede suurus kõigub $\frac{1}{4}$ —5 mikrooni vahel, kõige kardetavamad. Huvitav, et pea kõikide raskete haiguste baktereiate, pisilaste, suurus kõigub just samade arvude intervallides. Kas on siin juhusliku arvude ühtelangemisega tegemist, või tänini veel avastamata looduse reeglipärasusega — on veel selgitamata. Edasi seisame samuti puhtempüürilise tõsiasja ees, mida suurem on tolmu kvartsi, ränihappe protsent — seda tugevamat tõusu näitab ka avastavas tööstusharus tiisikuse protsent.

Nii on tiisikuse protsent lubja- ja tsemenditööstustes väiksem, kui liiva- ja kunstsilikaaditööstustes. Siin peab aga teatav parandus selles mõttes arvesse võetama, et tsemenditööstuse väiksem tiisikushaigete protsent pole niivõrd tingitud individuaalseist kaitsemäärustest ja vähemast kvartsi sisaldavusest, kui üldise töö protsessi tehnilis-hügieenilistest uuendusist. Kogu töö on otsast lõpuni mehaniseeritud. Kõik materjalide purustamised, peenendamised, segamised, sõelumised sünnivad mehaaniliselt suletud ruumes.

Glibert'i järele sisaldab Belgia tsement ränihapet S, O_2 , 2,5%—14,4%, täpselt sellele kõigub ka tema tööliste hulgas kopsude haigestusi 18—41% vahel!

Siinjuures on tähele pandud, et puhta, kolloidse savi töödel, nagu telliskivitehastes kopsuhaiguste arv on minimaalne. Kui aga savile lisati juurde peenendatud liiva schifferkivi puru, võis kohe jälgida kopsuhaiguste ja tiisikuse järsku tõusangut. Nii tuleb kvartssilikaadi — kivide valmistamisel, silmas pidades nende segude kõrget ränihappe ja liiva sisaldavust, — äärmise ettevaatusega toimida. Kõikides tööprotsessides, nagu tooresainete purustamise, jahvatamise, sõelumise juures peab hoiduma tolmu sissehingamisest. Käsitsi sõelumise juures sattub tööliste pea paratamata paksu tolmutilve, selletõttu peab eriti jahvatamist ja sõelumist toime-

tama masinate abil suletud ruumis. Töoruumi õhuvahetus peab tingimata sündima ventilaatorite, ehk ekshaustorite abil. Sarnase ettevaatlikkusega peavad toimima ka vormijad valukodades ja

F. Plachy. Pesuköök elutoas.
(Das Kleine Blatt).

sulatuistiiglite valmistajad klaasitehastes. Tolmukaitseks on konstrueeritud rida tolumaskesid ja välismaail isegi sunduslikult tarvitusele võetud. Kahjuks pole aga kaasaja mask sugugi oma tehnika viimane sõna. Kõnelemata tema kurnavast, väsitavast mõjust juba niikuinii väsitavas tööprotsessis — on küllalt põhjust kahelda, kas suudab tema filter ka tolmuühemaid suurusega 1 mikroon kinni pidada.

Läbistuvad need, siis on mask kandmine täitsa asjata vaev. Kuid olgugi, et tolumask vajab teatavat täiendust, on äärmiselt soovitatav, et tööliskond ka olemasolevaid tüüpe ilmingimata kasutaksid, kui töö sünnib tolmuosas olukorras. Huvitavaid tulemusi sai ameerik-

lane Hayhurst omis vaatlusis Ohio kivi-murdudes. Ta uuris Röntgeni kiirtega läbi 912 töolist. Nendest kannatasid 55,1% mitmesuguste kopsude muutuste all, 28,3% oli raske silikoose ja 1,6% tiisikus puhtal kujul. Oli üllatav, et siin silikoosesse haigestunute hulgas oli vaid 5% tiisikuse juhuseid, kuna tavalikult ikka 20—30% esinevad.

Kalju sisaldas tervelt 92—97% kristalliseerunud ränihapet, kvartsi. Lähemal analüüsil aga selgus, et ränihappe kristallikesed pole enam teravakandilised, vaid ümmardunud ja kokkutsemeterunud leheliste karboraatide ja raua-oxydide segudest — viimased kandusid siis organismi silikoose ja tuberkuloose eest. Igal juhusel on tegelikul katsetamisel selgunud, et loomad, kes said mõjutatud ränihappe, kvartsitolmust said infitseeritud sellest tuberkuloosi doosist, millest nad tavalikult kahjutult üle elasid ja tiisikuse batsillid arenesid just neil kohtadel, mis olid mõjutatud ränihappe-, kvartsitolmust.

Loomulikult mõjub äärmiselt palju kaasa ka tööprotsessi olukord — töökliima: temperatuur, rõskus, temperatuuride järsk vaheldus, siis ületöötamine jne. Peaülesandeks jääb esimeses joones tolmu eemaldamine tööruumist. Kuivõrd see tähtis — näitab Lõuna-Aafrika kaevanduse praktika. Viimastes oli mitte just kaua aega tagasi keskmiselt 50 milligrammi tolmu 1 kantmeetri õhus. Loomulikuks tagajärjeks oli tööliskonnas hirmsalt möllamas silikoose ja tuberkuloos. Alles siis, kui

jõuti tolmusisaldavust õhus 5 milligrammi alla viia, hakkasid haigused vähenema. Olgugi, et seal praegu on suudetud tolmu 1 milligrammini 1 kantmeetri õhus alla suruda, pole silikoose kaugeltki eemaldatud.

Õhu puhastamiseks eelistatakse enam kuiva mehaanilist imemist tolmu tekkimise kohtadel. Sellevastu on tolmu eemaldamine veetolmu abil otse soodustamine silikoose ja tiisikuse tegevusele.

Teiseks on õhu puhtus selle juures vaid 50—60%.

Kaugelt kindlam on tolmu eemaldamine õhust elektri abil. Siin on ehitatud rida aparate, isegi võrdlemisi häid, kuid kõik need patenteeritud aparaadid on niivõrd kallid, et meie tööstused neid kunagi ei hakka muretsema ja üles seadma. Jääb üle loota, et välismaade vastavate tolmurikaste tööstuste eeskujul tööaja lühendamine ja tööliikseisu sagedam vahetus aitab organismi vastupanu tõsta. Kõik töölised, eriti tänavkivide klompjaid, murdudes töötajaid tuleb aeg-ajalt Röntgeni kiirtega läbi vaadata. Lõuna-Aafrika mäekae- vandustes korraldab „Mines Phthisis Medical Bureau“ oma tööliste iga kuue kuu tagant röntgenoloogilise ja kliinilise kontrolli, mis väga häid tulemusi on andnud. Välisriikides, nagu Inglismaa, Kanada, Austraalia, Lõuna-Aafrika ja Põhja-Ameerika Ühendriigid on silikoose arvatud kutsehaiguste hulka, mis võimaldab tasunõude õigust. Saksamaal viidi ametiühisuste survele see 1929. aastal ka ellu.

Pisikutest (patsillidest).

Dr. H. Jürgenson.

KANGESTUSKRAMBI (tetanuse) TEKITAJA.

Tetanuse tekitaja leiti 1885. aastal *Nicolaieri* poolt. Esimesena õnnestus tetanuse kultuuri saada jaapanlasel *Kitasatol* (1889. a.).

Kangestuskrambi tekitajaks osutub kepikene, mille pikkus 1,2—3,6 mikrooni, laius 0,5 mikrooni. Teda leidub maa

sees, sõnnikus, haavade mädas, — oma elutegevuseks vajab ta õhkkonda, kus hapnikku ei ole.

Oma otstel on tal kerged kõverdused. Tekitab eoseid, mis meelde tuletavad trummilöömise kepikesi patsilli (granaadi kaju) otsal; ka võiks võrrelda patsilli eosega nõõpnõela enese ja selle peakesega.

Kui looma naha alla pritsida haigus-

tekitajaid ehk lükata sinna puust pindu, mis kokkutehtud haigustekitajatega, siis järgneb juba sellele väga ruttu tetanus (1—1½ ööpäeva järele).

Tetanus ei osutu aga igale loomale kardetavaks. Kanad ning külmaverelised osutuvad tetanuse vastu immuunseks (ei haigestu tetanusse).

Tetanusepatsill produtseerib erilisi mürke, mis kardetavad aga inimesele.

Me tunneme niinimetatud tetanuse spasmini ja tetanuselüsiini, mis kardetavad tetanusemürgid.

Tetanusepasmini tungib pinnapealsest närvikavast tsentraalnärvikavva ning kutsub välja (mõne aja järele) seal kramplikke nähteid; tetanolüsiin toimub veresulatavalt (hemolüütiliselt) ning on praktiliselt tähtsusetu.

Tetanustekitajaid võib leida vahel ka taimesööjate (hobuse) väljaheidetes, kust nad kanduvad aedadesse ning põldudele. Et tetanusse siiski vähe haigestumisi ette tuleb, siis tuleb see järgmiselt seletada: 1) tetanus võib üksi seal areneda, kus hapnikku ei ole; 2) kriimustused, mida aednikud jne. töö juures saavad, osutuvad väga tihti pealiskaudseteks, nii et haigusidu ei saa sügavasse kehasse jääda.

Tetanuse vastu võitlemisel tuleb tänavaid sillutada, haavadele puhast materjali, vesiniku ülihapendit jne. asetada, kuna kõige viimaseks abinõuks osutub vastav seerum (passiivne immuniseerimine, tetanusantitoxin), mis toimib siin rahuldavalt. Ilmasõjas tehti rügementide arstidele sarnane korraldus, et kõigile haavatutele tuleb haavadesse viibimata kallata ka tetanuse seerumi (ehk tetanuse antitoksiini).

Kangestuskrambi haiguse vastu osutuvad väga vastuvõtlikkudeks hobused, hiired, kodujänesed ja lambad (prof. Schürmann).

Inimese juures avaldub haigus end väga tugevates krampides, pea kisub end taha poole, lõug on nagu tarretanud, inimene vintsleb ja hüpleb kui kala, mis veest väljavõetud ning lauale asetatud. Samal ajal osutuvad väga helledeks ka meeled, iga väiksemgi lärm suurendab krampisid, iga kõne suurendab neid jne. Haiget katsutakse asetada üksiktuppa, kus pimedam oleks, ei lasta kedagi peale arsti juurde, hoolit-

setakse üldise rahu eest. Tetanuse mürk osutub seega eesrinnas närvikava rikuvaks mürgiks: ainukeseks abitoojaks saab siin üksi vastav seerum (vastumürk = antitoksiin).

PAHALAADILINE TURSE JA GAA-SIGANGREENI PATSILLID.

Pahalaadilise turse patsill (vibron septique) avastati *Pasteuri* poolt 1875. aastal, lähema uurimuse alla võeti ta R. Kochi poolt.

Nad osutuvad suurteks, siberikatku sarnanevateks pisikuteks, kusjuures nende pikkus kõikus 2—4 mikroni ning laius 0,6—0,8 mikroni vahel. Kõige sagedamini näeme neid 2—3 viisi asetsevat, nad liiguvad, kuigi aeglaselt. Nahaaluse pritsimise järele kutsuvad nad surma välja juba 16 tunni järele kodujänesel ja mereseal. Naha alla tekib gaasi turse, eksudaat — vedelik. Pahalaadilise turse tekitaja kuulub nende patsillide hulka, kes samuti, nagu tetanus, ainult ilma hapnikuta võib elada. Ta osutub kardetavaks ka inimesele, hanedele ja kanadele.

Gaasigangreeni tekitaja läheb juba kliiniliselt pahalaadilise turse tekitajatest ses suhtes lahku, et ta naha alla tekitab väga suure gaasi hulga, mis pärast surma ka siseelunditele ülekanduvad (vahuorganid — Schaumorgane).

Gaasigangreenisse haigustumise korral näeme, et seda väljakutsuvad mitte üksi tema enese tekitaja, vaid rida teisi patsille, mis sellega teatavas suguluses. Õpetlase *G. Frankeli* poolt on kindlakstehtud, et gaasigangreeni tekitajal enesel pole liikumisevõimet ning osutub eriti kardetavaks meresigadele.

KÖHUTÜÜFUSE TEKITAJA.

Köhütüüfuse tekitaja avastati 1880. a. Eberthi poolt. Esimesena õnnestus seda haigusidu kultiveerida *Gaffkil* 1884. aastal. Köhütüüfuse patsilli leiame haige sooltes, põrnas ja keskmete näärmetes, kuid ka väljaspool keha, näiteks, haigete talude piimas, vees ja maapinnas, kuhu haigusidud sissesattunud haigete soolikatest. Köhütüüfuse tekitajaid ümbritsevad rohked jalakesed (8 kuni 20), nende liikumine on väga elav.

Kõhutüüfuse tekitajad võivad elada üksi hapniku juures olekul. Tüüfuse patsillide eraldamiseks koli (j. t.) bakteriumist tuleb seda teada, et tüüfuse patsillid suhteliselt vastupidavad on hapete ja sapi vastu. Edasi koli tekitab suhkrusöötmetes gaasi, tüüfus ei teki.

Kõhutüüfus kestab tavaliselt 4 nädalat. Selle aja vältel võime tüüfuse patsillile ka kindlaks teha. Väljaheiteid uurides leiame neid seal 1. haigusnädala lõpul õige rohkesti, kuni 4. ja 5. nädalal juba vähesel arvul. Uriini uurides leiame neid ainult 3. nädalast alates. Ka vere reaktsiooni tehakse tüüfusehaigetele (Vidal-Gruber), mis annab vastuse tüüfuse üle 8—14. haiguspäevadel.

Kõhutüüfuse vastu võitlemisel tuleb järgmisega arvestada: 1) desinfitseerida haige väljaheiteid, uriini ja röga; 2) puhastada ja teha kahjutuks haigete pesu keetmisega, pesemisega; 3) väga kardetavaks võivad saada „tüüfuse idude edasikandjad“, kes ei pruugi ise sealjuures teadagi, et nad (end tervena tundes) ise haiged on.

Kõhutüüfusesse haigestuvad peamiselt keskealised inimesed 15—30 eluaastani. Tüüfuse läbipõdemine annab mõneks ajaks immuniteedi.

Tüüfus võib õitsele lüüa sinna ehk tänna; hea linnade kanalisatsioon ühes järjekindlate uurimustega toob siin ütlemata suurt kasu. Tüüfus tähendab sõnasõnalt udu; haigust saadavad seetõttu sonimised ja tugevad peavalud.

PARATÜÜFUS.

Tuntakse kahte liiki paratüüfust: paratüüfust A ning paratüüfust B. Viimast näeme tihti ka n. n. halva toidumürgituseväljakutsujana. Halb liha, kala ehk vorst võivad mürgitust väljakutsuda ka teiste patsillide mõjul (Gärtneri soolte patsill jne.); mürgitaja-patsill (bacillus botulinus) tekitab toidus mürgi, selle käärima ajades jne. Paratüüfuse kliiniline pilt sarnaneb mitmeti kõhutüüfusele.

VERISE KÕHUTÕVE (dysenteria) PATSILL.

Verise kõhutõve tekitajaid on õige mitmeid. Meie kliimas osutub tema ta-

valiseks tekitajaks Kruse-Shiga patsill. Tüüfuse patsillist läheb ta ses suhtes lahku, et ta ei liigu, omab spermataolise lõhna jne. Vidali reaktsiooni võime saada juba 5-dal päeval. Düsentriapatsillid tekitavad looma kehas n. n. palavikule toimuvat (Hitzempfindlich) mürgi, kodujääneste veenisse pritsides seda, tekivad halvatused ning jämesoole põletikud ühes verejooksudega, palavik langeb ja loom sureb.

Verine kõhutõbi laguneb laiali mitmel viisil: 1) külgepuutumise tagajärjel haigega; 2) rikutud toidu läbi, mida kärbsed mustanud, haigusidusid toidule tuues.

Verise kõhutõve vastu tuleb energiliselt võidelda: vabadussõjas nõudis verine kõhutõbi samuti rohkesti ohvraid.

KATK (bacillus pestis).

Katku tekitaja leiti 1894. aastal jaapanlase Kitasato ning norralase Jersini poolt. Haigustekitaja kujutab enesest lühikest kepikest, mis ei liigu.

Katkusse haigestuvad peale inimese veel ahvid ning kodujänedes, rotid ning hiired jne. Katkuhaigetel leitakse katkupatsille peale koemahla näärmete (kus tekivad buboonid) veel ka teistes elundites. Üldiselt tuntakse n. n. buboonidekatku, sooltekatku ja kopsukatku. Haigusidud võivad naha kaudu kehasse tungida, tekitades katkufurunkteid, katkupustuleid ehk katkububoone, surevus teeb siin välja 50%.

Haigusidud võivad kehasse sattuda ka kopsude kaudu, tekib kopsukatku, 100% surevust; ka söögi kaudu sooltesse, tekib sooltekatku, tagajärg samuti halb.

Katku ees käib massiline rottide surm; kirpe peetakse katku edasikandjateks haigete korterites. Üks kord läbi põetud haigus kaitses keha teistkordse haigestumise eest.

Katkupesad leiduvad tänini järgmistes maanurkades, nagu Himalaias, Tiibetis, Kaspia mere taguses Persias, Egiptuses, ida-Aafrikas ning lõuna-Ameerikas. Katku vastu võitlemiseks saavad seetõttu eriti võetud valve alla sealt poolt tulevad laevad, karavaanid. Kui laeval leidub rohkesti surnuid rotte, siis saavad läbiuuritud kõik laeval viibi-

nud üksikult. Saksamaal on vastav sea-
dus 1900. aastast peale maksev (prof.
Schürmann), laevad saavad pärast se-
da hoolsasti desinfitseeritud piktoliniga
(vedel $\text{SO}_2 + \text{CO}_2$). Katku vaadeldakse
nende haiguste all, mis viivad vereva-
lumilisele veremürgitusele (hemorrha-
giline septicaemia).

INFLUENZA JA LÄKAKÖHA.

Influenza (gripp) tekitajaks peetak-
se 1892. aastal *Pfeifferi* poolt ülesleitud
patsilli. Puhtalt võib ta üleskasvatada
üksi hemoglobiini sisaldavatel toite-
substraatidel (tuvi veri).

Influenzapatsillidele sarnaneb ka lä-
kaköha tekitaja (*Bordet-Gengou* pat-
sill).

Influenza osutub kõigile hästi tutta-
vaks oma sageduse läbi; immuniteti ei
saada kord influenzat läbi põdedes.

Läkaköha saadakse peamiselt samu-
ti haigega kokkupuutudes; katsetega on
võidud läkiköha väljakutsuda ka koer-
tel ning ahvidel; seerumiga arstimine
ei anna tagajärgi.

DIFTERITIS.

Difteeria tekitaja avastati 1883. aas-
tal õpetlase *Klebsi* poolt, kuna *Löffler*
teda aasta hiljem juba põhjalikumalt
kirjeldab. Ta omab mitmesuguse suu-
ruse (2—6 mikroni $\times$ 0,4—1 mikroo-
ni) ning ei liigu. Difteritise ajal teki-
vad kiled kurku ning kõrisse, mis äh-
vardavad lämbumissurmaga. Difteriti-
se patsillid töötavad välja mürke, mis
võivad peagi surmata inimest. Seeru-
mi tuleb võimalikult kohe pritsida hai-
gele kehasse.

TATITÖBI.

Tatitöve tekitaja, mis *Löffleri* ja
Schützi poolt 1882. aastal ülesleitud,
saab surmavaks inimesele peaaegu alati.
Tatitövesse haigestuvad peale hobuste
ning eeslite veel kitsed, kassid, mere-
sead jne.

Tatitöve tekitajad osutuvad võrdle-
misi väikesteks patsillideks. Haiges-
tuda võib kolmel teel: 1) kas välise
naha kaudu; 2) kopsude kaudu sisse-
hingates, ehk jälle 3) seedimiselun-
dite kaudu. Tihedamini avaldab end

haigus nina ja hingamisteedest välja-
voolava tati näol, kust pärit ka haiguse
nimi.

TUBERKULOOS (Tiisikus).

Haigustekitaja on ülesleitud 1882.
aastal Robert *Kochi* poolt. Ta kujutab
enesest liikumatut kepikest, mis *Gram-
mi* järele värvida end annab. Katsete
juures loomade kallal saavad haiguste-
kitajad pritsitud naha alla ehk antud
sissehingata, pritsitud tõmbsoontesse
ehk jälle silma eeskambrisse, ka antud
toiduga sissevõtmiseks ehk joomiseks.

Tuberklipatsillid töötavad välja ka-
hed toksiinid (mürgid), kusjuures üks
mürk (ektotoksin) kutsub välja pala-
vikku ning põletikunähteid, kuna teine
(endotoksin) kutsub välja kudede sure-
mist (nekroos) ning üldist kehanõrkust.

Tuberkuloosi patsille on õige mit-
meid, mis oma peensustes pole mitte
ühed ja needsamad, — nii tuntakse:
1) inimese tuberkuloosi patsilli; 2) här-
ja tuberkuloosi patsilli; 3) külmavere-
liste tuberkuloosi patsille jne.

Tuberkuloosi vastu võitlemine ini-
meste keskel nõuab rohkesti hoolt ning
rohkesti raha. Kõige tähtsamaks osu-
tub haigeid tervetest eraldada, luua
soodsaid söömise ja elamistingimusi.

PIDALITÖBI (Lepra).

Pidalitöve tekitaja ülesleidjaks pee-
takse norralast *Armauer Hansenit*, kes
leidis ülesse selle tekitava patsilli 1880.
aastal, Neisser ja teised uurisid sama
tekitajat hiljem põhjalikumalt. Pidalit-
töve tuleb rohkesti ette peale Norra
veel Indias Jaapanis, Hiinas, Lõuna-
Ameerikas ja ka meie maal.

Pidalitöve tekitajaid leitakse naha
peale tekitavatest muhkudest, kuid ka
vigastatud nina limanahkadelt. Pidalit-
töve tekitaja ei avalda mitte liikumist.
Loomadele ei osutu pidalitöbi mitte
külgehakkavaks. Pidalitövest, kui hai-
gusest, on ühte-teist vist kõigile teada,
näo ilme sarnaneb mõnelgi korral nagu
mõne lõvi näojoonteale (facies leonina).
Pidalitövelised saavad teistest inimes-
test täielikult isoleeritud (leprosoo-
rium).

Kokkuvõtted haigekassade kuuaruannetest.

Haigekassa nimetus	Kuu viimase päeval oli			Tulud			T O E T U S E D						Üldse	Missuguse kuu kohta andmed käivad															
	Kassa- liikmeid	Perekonna- liikmeid	Kokku	Kinnituskapitali arvel			Tegevuskapitali arvel																						
				Kassaliik- arvel	Kassaliik- ravigapita- ali arvel	Kokku	Kassaliik- miste teo- lustrahad	Ambu- latoori ravi	Hajala- s ravi ja muud	Kokku	Ambula- toorne ravi	Hajala- s ravi ja muud			Kokku														
																Summa													
Tallinna Ühishaigekassa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Dets. 1932.													
Tallinna linna Omaval. Ettevõtete Haigekassa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"													
Tartu Üldhaigekassa	3592	2770	6362	14384	82	7192	42	21577	24	2881	98	5015	39	4274	32	9289	71	12171	69	13470	79	5386	92	18837	11	31008	80	"	
Narva Üldhaigekassa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
Paide Ühishaigekassa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
Türi Ühishaigekassa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
Pärnu Ühishaigekassa	9851	5535	6886	1816	59	888	78	2705	37	413	44	720	75	109	50	880	25	1243	69	1507	32	321	37	1828	69	3072	38	Jaani. 1933.	
Rakvere Ühishaigekassa	1292	1377	2669	504	34	241	69	746	03	438	02	124	58	89	70	214	28	652	30	29	96	—	—	—	—	—	—	—	"
Viljandi Ühishaigekassa	914	713	1627	1006	84	651	59	1658	43	197	94	311	13	73	50	384	63	582	37	629	69	202	50	832	19	1414	76	"	
Haapsalu Ühishaigekassa	731	454	1185	1275	44	—	—	1275	44	189	28	177	77	170	24	348	01	587	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
Kuressaare Ühishaigekassa	491	602	1093	843	38	156	43	499	81	40	08	55	04	—	—	55	04	95	12	219	18	—	—	—	—	—	—	—	"
Võru-Petseri Üldhaigekassa	476	490	966	729	57	384	02	1113	59	78	19	57	15	13	36	70	51	148	70	507	26	207	94	715	20	863	90	"	
Tallinna Juuksetõlliste Haigekassa	215	47	262	—	80	—	40	1	20	34	12	—	—	—	—	—	—	34	12	111	—	1	50	112	50	146	62	"	
Põltsamaa Ühishaigekassa	126	83	209	57	30	57	30	114	60	—	—	18	30	—	—	18	30	18	30	107	70	27	76	135	46	153	76	"	
Tallinna Sadamatõlliste Haigekassa	58	57	115	296	34	—	—	296	34	29	50	—	—	—	—	—	—	29	50	54	53	153	60	208	13	237	63	"	
Kreenholmi puuvillavabrikute Haigekassa	2189	—	2189	1713	78	—	—	1713	78	1311	76	—	—	—	—	—	—	1311	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
Narva Linaketramise Manuf. Haigekassa	1435	836	2271	1196	—	—	—	1196	—	679	66	13	85	178	25	192	10	871	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
Narva Kalevivabriku Haigekassa	627	419	1046	882	72	—	—	882	72	506	67	5	60	16	—	21	60	528	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
Sindi vabriku Haigekassa	864	494	1298	1338	54	—	—	1338	54	479	45	—	—	30	—	30	—	509	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
Balti Puuvillavabriku Haigekassa	1128	563	1691	1771	80	—	—	1771	80	840	05	536	85	322	65	859	50	1639	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
Hiiu-Kärda Kalevivabriku Haigekassa	293	294	527	510	58	—	—	510	58	67	10	—	—	—	—	—	—	67	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
Kohila Paberivabriku Haigekassa	280	—	280	274	62	—	—	274	62	202	70	—	—	—	—	—	—	202	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
Porti-Kunda Tsemendivabriku Haigekassa	579	862	1441	1152	48	—	—	1152	48	405	50	343	12	26	—	369	12	774	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
"Rosen & Ko." Haigekassa	32	41	73	108	82	—	—	108	82	—	—	12	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"
"A/S Loksa-Tehased" Haigekassa	14	19	33	34	51	17	06	51	57	—	—	17	54	—	—	—	—	17	54	21	57	—	—	—	—	—	—	—	"

Uued töökorraldused N.-Venes.

Kuna tööliste sagedane lahkumine töökohtadelt ka teatavat mõju üldisele toodangule avaldab ja et rändamist ühest vabrikust teise takistada, on Vene valitsus 1930. a. välja annud uusi sellekohaseid seadusi ja määrusi. Need abinõud ei annud aga soovitavaid tagajärgi.

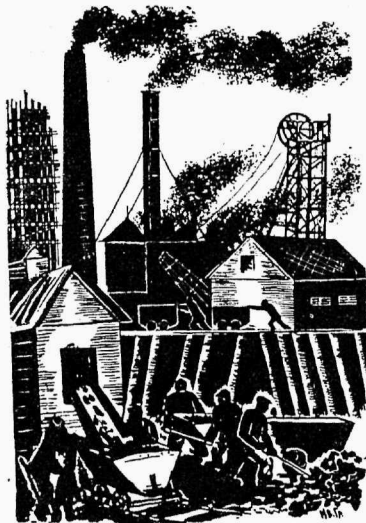
Nii oli augustikuus 1932. a. uute tööliste palkamine rauatööstuses 11,2% tööliste üldarvust ja söekaevandustes 17,4%, kuna teistes tööharudes 8 ja 10% vahel kõikus. Seesugune tööliste vahetamine, mille põhjuseks on tööstuste nõukogu arvamise järgi peamiselt tööliste halvad elutingimused, ei jäta ka halba mõju avaldamata toodangule. Tööstuste juhatused on sunnitud seeläbi rohkema arvu töölisi tööl pidama, kui neil tarvis oleks, et osa tööliste töölt lahkumise puhul saaks ülejäänutega tööd jätkata.

Uued 6. okt. ja 15. nov. 1932. a. korraldused sisaldavad palju uusi abinõusid tööliste töölt massiliselt lahkumise ärahoidmiseks.

Uued korraldused panevad iseäralist rõhku tööliste toitlustamisele. Käitistel ei tule mitte oodata, kuni neile keskuühisustest toiduaineid kohale saadetakse, vaid nemad peavad ise kaasa aitama tööliste toitlustamise olukorra parandamiseks — peavad oma vabrikute juures asutama põllupidamisi ja aiandusi, et siis nende kaudu võimalik oleks vabriku ühissöögimaju värskemate saadustega varustada ja seeläbi toiduväärtust tõsta. Käitised peavad tööliste elukorterite ehituste järele valvama ja hoolitsema, et ehituste peale määratud summe otstarbekohaselt kasutataks. Ka korterite tervishoidlikule seisukorrale on tööstused kohustatud rõhku panema, kuna need veel väga palju jätavad soovida. Lasteaedade ja imetamisruumide arvu peab suurendama, kui on suurem arv naisterahvaid tegevuses. Vabrikute toitlustamise osakondadel tuleb ühendusse astuda ja läbi rääkida raudtee vastavate organitega, teede- ja tööstuskomissariaadiga, kuidas oleks võimalik liikumist tööstustööliste kohalikkude punktide vahel pare-

mini korraldada. Segatööstustel tuleb ka teisi liikumise võimalusi kohaliku liikumise arendamiseks otsida, nagu tänavraudteid ja omnibussi.

Palgad. Käitise nõukogudel tuleb valvata muudetud palgasiüsteemi järgi, isearanis masinatööstustes ja hädaohtlikes

J. Grushkin.

Kaevandus.

elukutsetes. Mõnesuguste arusaamatuste tõttu on juhtumisi olnud, kus õppinud töölistele makseti mõnes metalltehases vähemat palka kui ette nähtud. Omavolilised palga muutmised käitise juhataste poolt ja mitteseadusepäraseid tasumaksimisi tööseisaku ajal olevat samuti ette tulnud. Lõpuks näitavad tööliste palgavahed sama elukutsega ja sama tööliigi tööliste juures mitmetes tööstustes, et on tegemist mittealalise tööliste koosseisuga. On kuulda kaebusi, et tööstuse juhatajad teatavates tööstusharudes lubadustega ja soodustusega õppinud töölisi, tehnikere ja insenere teistest tööstustest ära meelitavad. Et sarnast nähtust ära hoida, on tööstuse ülemnõukogu otsustanud töökomissariaadilt nõuda seesuguste vabrikute juhatajate vastutusele võtmist.

Eesõigustatud puhkus. *Palgalisad ja ametikõrgendused.* Korraldus 20. X. 1930. a. näeb ette, et teatavad

töölise grupid, kes samas tehases 1. XI. 1930. a. on töötanud, võivad saada 3-päevase puhkuse. Oskuse- ja kogemustega töölisi tuleb püüda palgakõrgendamise teel tööstuses kinni pidada. Viimasel ajal on sagedamaks läinud tehnikute ja oskustöölise töölt lahkumised, kuid siiski on muudatusi lihttöölise koosseisus kõige enam. Et neid töölisi tugevamini tehase juure siduda, tuleb nende töölise oskuvõimeid erilisel hinnata ja neile edasijõudmise võimalusi otsida. Tööstustel tuleb ka selle eest muretseda, et töölisi seesuguste tööde juures kasutataks, mis vastavad nende edasijõudmise võimalustele. Iseäralist rõhku tuleb panna töödistsipliinile. Viimastel kuudel on põhjendamata töölt puudumine iseäranis sagedane olnud. Keskmiselt oli 1931. a. põhjuseeta töölt puudumine kogu tööstuses 0,49 päeva töölise kohta, 1932. a. maikuus rasketööstuses 0,47, juunis 0,57, juulis 0,68 ja augustis 0,78 päeva iga töölise kohta, s. o. kokku enam kui 9 päeva aastas. Söökaevandustes on lugu veel pahem, kuna seal põhjuseeta töölt puudumine oli juba 13 päeva kuus iga töölise kohta. Töölt vallandatud mäetöölise koguarvust on 30,29% vallandatud ja korratuse töödistsipliini rikkumise eest. Rauatööstuses samal ajal 54,4%, masinate valmistamise tööstuses 52,3% ning puuvillatööstuses 54%. Nõukogude ajakirjandus põhjendab seda nähet sellega, et tööstustes olevat palju uusi töölisi võetud maalt, kellel puudusid tarvilikud oskused ja kogemused, mis pärast nad ei saanud tööle kohaneda. Teiselt poolt jälle on sagedaseks töölise töölt lahkumise põhjuseks puudulik varustamine toiduainetega, milles süüdistatakse vabrikute ühispoode nende mitterahuldava tegevuse pärast, mille tagajärjel püütakse mujal paremaid elamisvõimalusi leida. Paljud tööstuse ju-

hatajad ei julge vajaliku tööjõu kaotuse kartusel mõnesuguste eksituste korral töölisi vastutusele võtta. Töölistel aga seda kartust ei ole, kuna neil alati võimalik on endale uut tööd leida. Isegi juhtub sageli, et töölised meelega püüavad töödistsipliini rikkuda, et vabrikust vallandatud saada, misjuures siis enamasti ka omad tööriided, saapad ja töökaardi kaasa võtavad. Isegi kommunistliku partei liikmeid leidub seesuguste „jooksikute“ hulgas. 10. I. 1931. a. korralduse põhjal tohib „jooksikuid“ alles 6 kuu möödumisel jälle riigitööstusesse ehk transporditööle võtta, kuid see korraldus ei ole püsiv.

Täidesaatva- ja rahvakomissariaadinõukogu poolt on muudatusi tehtud töödistsipliini rikkumise puhul töölt vallandamises. Senine korraldus lubas tööstuse juhatusel töölisi töölt vallandada, kui tööline 3 päeva kuus põhjuseeta töölt puudus. Uue 15. XI. 1932. a. korralduse järele vallandatakse tööline vabriku tööst ühe põhjuseeta puudumise korral, ühenduses toidukaardi äravõtmisega ja vabriku korterist lahkumisega.

Täiendavad korraldused sellel alal on, töökomissari seletuse järgi, et tööstuse juhatusel antakse suuremad volitused toiduainete muretsemisel. Umbes 200 suurtööstuses tulevad likvideerida vabrikute ühiskauplused ja need tööstuse juhatusel üle anda, kellel ülesandeks jääb siis hoolitseda ka töölise toiduainetega varustamise eest. Teistes tööstustes jäetakse vabrikute ühiskauplusi alles, muudetakse ainult nende iseloomu ja nende juhtimine viiakse tööstuse juhatusel alla. Toidukaardid nende perekondadele on tulevikus nimelised, neid antakse käitise juhatusel poolt ja nad kuuluvad tagasiandmisele töölise töölt lahkumise korral.

On ilmunud

„Töö ja Tervis“ 1932. aastakäik köidetult

Hind . . . . . Kr. 1.50

„ haigekassadele „ 1.15

Sotsiaalkindlustus.

Uued korraldused lühiajatöölise abistamise kohta Prantsusmaal.

Uus 22. 10. 1932. a. määrus korraldab lühiajatöölise abistamist. See määrus näeb ette, et kassad, mis annavad toetust lühiajatöölisele ja on ellukutsutud ringkondade ja kohalikkude ametiasutiste poolt, ja need, mis asutatud tööandjate või töövõtjate ühingute ehk vastastikuste abiandmise kassade poolt (n. n. vabatahtlikud kindlustusorganisatsioonid), võivad teatavatel eeldustel riigilt toetust saada. Lühiajatööks loetakse sarnast tööd, mis kestab vähem kui 4 päeva ehk 32 tundi nädalas, või töötamine üle nädala. Edaspidi korraldatakse tööd niiviisi, et lühiajatöö tuleb terves vabrikus ehk tema osas läbi viia, kus vähemalt 10 isikut töö on. See on maksev kõikide tööliste kohta, väljaarvatud tööjärelevalve. Erandlikel juhtudel lubatakse kassadele riigilt saadud toetust ka nende lühiajatöölise toetamiseks kasutada, kes vaevalt vastavad ülesantud tingimustele, kuid töötavad vabrikus ehk tema harus, kus üksikud töölisgrupid lühiajatöö ajal endid vahetavad. Lühiajatöölisele antakse toetust sellekohase tõenduse järgi, et nad vähemalt nelja nädala jooksul vastavas vabrikus on töötanud. Kui ettepanek toetuse saamiseks tehakse ringkonnas või kogukonnakassades, siis nõutakse, et tööline oleks vähemalt 6 kuud enne lühiajatööde algust tööl olnud ja elab selles ringkonnas juba 3 kuud. Töölistel on õigus saada toetust, kui vabrik või osa sellest vabrikust, kus ta töötab, vähemalt 8 päeva kindlustusele eelkäiva 4 nädala sees üldse ei tööta ehk terve nädala, kui tööliste vahetustega üle nädala töötatakse. Kui vabrik ehk üks osa temast jälle oma normaalse tegevust enam kui 4-ks üksteisele järgneva nädalaks alustab, võib tööpuuduse vastu kindlustatu toetust saada, kui ooteaeg on möödunud. Lühiajatöölised, kes saavad palka või avansi tööandjalt vabriku tööseisaku päevade eest, ei ole õigustatud mujalt toetust saama; samuti ka need mitte, kes tööseisaku päevadel mingit muud tasulist tööd teevad. Kui aga töötatöölise poolt tööseisaku päevade ajal teenitud summa vähem on, kui antav toetus, siis võib temale tasuda toetuse ja oma teenitud summa vahel tekkinud vahe. Lühiajatööliselt, kes on tagasi lükanud iseäraliku põhjusega neile pakutud tööd, võetakse toetuse saamise õigus ära. Töölised on kohustatud endid igapäev kassas üles andma, iseäranis, kui töötatakse vahetustega. Seejuures nõutakse vastavaid tõendusi tööandjailt.

Hoopis uus korraldus Prantsusmaal, kuna tööandjad ei ole kohustatud kulused kandma avalikkude ja vabatahtlikkude tööpuuduse vastu kindlustamise kassade hääks, on see, et lühiajatöölisele toetust andvad kassad võivad tööandjailt nõuda enda vabrikute tööliste toetamiseks teatavat sissemaksu. Lühiajatöölisele toetust andvatele kassadele on korraldus tehtud oma raamatuid niiviisi pidada, et statistiliste andmete saamine lühiajatöölise kohta oleks kerge.

Töösturid ja tööpuuduse vastu kindlustamine Itaalias.

Mitmed töösturite ja tööliste organisatsioonid on otsustanud tööpuuduse vastu kindlustamise maksude tasumist, mis fashistliku partei poolt talvel 1932./1933. a. maksma pandud, jätkata. 1931./1932. a. talvel on tööpuuduse vastu kindlustamise hääks saadud toetust tööandjailt ligi 15 miljonit ja töövõtjailt ligi 14 miljonit liiri. 8. 11. 1932. a. on töösturid otsustanud, et iga tööstustöölise maksab 1,5 liiri kuus ja iga teenija maksab kord 8, 15, 20 ehk 25 liiri, selle järele kuidas tema palk on, kas 500, 800, 1200 või enam kui 1200 liiri. Turiinis ja Vercellis maksavad töölised 1% palgast, Triestis ja Reggio Emilias maksavad 0,5% palgast need töölised, kelle palk on vähem kui 700 liiri kuus. Roomas on töövõtjad 8. II. 1932. a. ettepaneku teinud kokku leppida töösturitega tööpuuduse vastu kindlustamise kassa asutamise asjus. Selle kassa ülalpidamiseks maksaksid töölised ja tööandjad maksu ühesugusel määral 0,75% palgast.

Mitmed töölisorganisatsioonid on sarnaseid otsusi teinud. Põllumeeste Liit, kelle toetused tööpuuduse hääks rahas ja naturas talvel 1931./1932. a. olid 20 miljonit liiri, tahab ära anda 1% enda liikmete nisusaagist. Liguria maakonnas, kus töölised maksavad 0,30% ja teenijad 0,50% palgast, tahavad tööandjad maksta tööpuuduse toetuseks maksu ühel määral töövõtjatega. Töösturid on otsustanud, et ainult töötatöölised, kes tööpuuduse vastu kindlustamise asutistes registreeritud ja vastavad ülesantud tingimustele, võivad toetust saada.

Tööpuuduse vastu võitlemise maksud Lätis.

Korraldusega 31. XII. 1931. a. on läbi viidud mõningaid muudatusi tööpuuduse vastu kindlustamise kassadele võetavate maksude kohta.

Selle korralduse põhjal peavad kõik haiguse vastu kindlustatud töölised, samuti kui kõik riigi- ja omavalitsuste töölised, tasuma 1% oma palgast tööpuuduse vastu kindlustuse toetuseks. Vabakutselistel on maksta 1930. a. eest 1% enda sissetulekust. Majaperemehed tasuvad $\frac{1}{2}$ % 1929. a. brutto-sissetulekust oma majade pealt. Riik maksab sellele enda majapidamise summadest vajaliku summa ligi.

12. 8. 1932. a. korraldus näeb ette, et tööpuuduse vastu kindlustamise kassade summe võib kasutada ka uute tööde muretsemise otstarbeks.

Saksa sotsiaalkindlustus 1932. a. lõpul.

1931. a. oli Saksa haigekassades ümmarguselt 18.988.000 kindlustatuid, s. o. 1,3 miljoni võrra vähem eelmisest aastast ja 1,8 miljonit vähem kui aastal 1929. Liikmete arvu langemine kestis ka 1932. aastal. 30. septembril 1932. a. oli liikmete üldarv haigekassades ainult veel 16.647.000. Liikmete arvu vähenemise tõttu suurenesid haigekassades ka valit-

semise kulud. Nii moodustasid valitsemise kulud 1931. aastal 9,5% üldväljaminekutest, 1930. aastal 8,2%.

Palju halvem seisukord on kassade sissetulekutega, kuna need käivad koos palkadega. 1931. a. oli iga kindlustatu kohta sissetulekuid RM. 74,35, 1930. a. aga RM. 93,72. Sellest järeldus, et on tagasihoidlikum sissetulekutes ligi 20,7% võrra. Ka see tagurpidimine ei jäänud püsima. Haigekassadelt saadud andmete põhjal, ligi 7 miljoni liikme kohta, on riigi statistika büroo koostanud ühe kuu statistikat. Kui need augustikuuni saadud andmed arvati ümber terve aasta kohta, siis selgus, et haigekassadel oleks olnud sissetulekuid iga liikme kohta RM. 65,89. Kui arvestada kindlustatute 16.647.000 üldarvuga, siis oleks kindlustusmaksusid saadud võrreldes 1931. aastaga RM. 279 miljoni võrra vähem. Võrreldes need andmed 1929. aasta omadega, siis on tagasihoidlikum märgata sissetulekutes ümmarguselt 1 miljard RM.

Maksud tööpuuduse vastu kindlustamise kassale Poolas.

Poolas maksavad nüüd tööstusettevõtted tööpuuduse vastu kindlustamiseks iga töölise palgast 2%, millejuures tööandjad maksavad 1,5% ja töölised 0,5%.

Enne võeti tööpuuduse vastu kindlustamiseks maksu kui töölise päevapalk oli 10 zloty.

Vanaduse vastu kindlustamise küsimus Šveitsis.

Vastava seaduse järgi langevad tubakalt ja alkoholilt võetavad maksud vanaduse vastu kindlustamise fondi hääks. Initsiatiivkomitee tahab muuta kriisi ajaks tubakalt ja alkoholilt võetavad maksud, milleks ka riiginõukogu oma nõusoleku andis. Riiginõukogu ettepanekul tuleks $\frac{3}{5}$ tubaka ja alkoholi maksudest määrata kriisi vastu võitlemise otstarbeks, $\frac{1}{5}$ vanaduse-hoolekande hääks ja ainult $\frac{1}{5}$

haiguskindlustuse toetuseks. Šveitsi haigekassad on omalt poolt riiginõukogu ettepanekute kohta seisukoha võtnud ja otsustasid nõuda suuremat toetust haiguse vastu kindlustuse fondile.

President Rosevelt üleriiklise vanaduse hoolekande eest.

Sunduslik vanaduse vastu kindlustamine teeb ühendriikes edusamme.

Presidendi valimiste ajal on Rosevelt nõudnud vanaduse vastu kindlustamise maksmapanekut ja mis ka demokraatliku partei valimisprogrammi üles võetud sai. Vanaduse vastu kindlustuse küsimus oli seega ühendriikes esmakordselt esiplaanil presidendivalimistel.

E. H. Liidu teateid.

E. H. Liit pöördus ringkirjalikult Liidust eemalolijate haigekassade poole järelepärimisega selguse saamiseks, mispärast on nemad eemale jäänud E. H. Liidust.

Rirjandus.

„Üliõpilasleht“ nr. 3 — 1933. a. Lhk. 58. Eesti üliõpilaskonna häälekandja. Ilmub 13 korda aastas Tartus. Tellimishind 3 kr. aastas, $1\frac{1}{2}$ kr. semestrik.

„Uus Talu“ nr. 3 — 1933. a. Lhk. 114. Rahvalik põllumajanduse kuukiri. Ilmub Tallinnas. Tellimishind aastas Kr. 1,20.

„Eesti Arst“ nr. 2 — 1933. a. Lhk. 112. Eesti Arstideseltside Liidu ajakiri. Ilmub kord kuus Tartus. Tellimishind aastaks postiga Kr. 7,50, postita Kr. 7. $\frac{1}{2}$ aastaks postiga Kr. 4, postita Kr. 3,75.

Ilmus trükist!

Dr. med. P. HANSEN

Ilmus trükist!

Suguhaiguste vastu võitlemisest

Ravi ja profülaktika. Haigekassade osa suguhaiguste vastu võitlemisel.

Hind 5 senti.

EESTIMAA HAIGEKASSADE LIIT.

Tellimise aadress: Tallinn, Lai tänav 38, krt. 4. Telefon 448-35.

SISU: 1) Lühike aeg, suured muudatused -- L. Johanson. 2) Tööpuuduse vastu kindlustamise seadusega tuleb kiirustada -- A. Linnomägi. 3) Kutse, töötoim ja selle järeldusi -- A. Kummel. 4) Pisikutest (patsillidest) -- Dr. H. Jürgenson. 5) Uued töökorraldused N.-Venes. 6) Sotsiaalkindlustus. 7) E. H. Liidn teateid. 8) Kirjandus.

Tegev toimetaja L. Johanson, kaastoimetaja Aug. Gustavson.

Vastutav toimetaja: B. Peelman.

Väljaandja: Eestimaa Haigekassade Liit.

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk. Tallinnas, V. Pärnu mnt. nr. 31.